

УДК 378 “312” : 37 (А. С. Макаренко)
DOI: 10.15587/2313-8416.2015.42389

ПЕДАГОГІЧНА СИСТЕМА А. С. МАКАРЕНКА В СВІТЛІ СУЧАСНИХ ПІДХОДІВ ДО ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ШКОЛИ

© В. Г. Данькевич

У статті розглядається актуальність педагогічних ідей А.С. Макаренка, покладених в основу виховання і навчання, зокрема навчання у колективі, де поєднується демократія і дисципліна, професійне становлення особистості. Розкриваються сучасні підходи до підготовки педагогів професійної школи в системі багаторівневої професійно-педагогічної освіти, зокрема у Київському професійно-педагогічному коледжі імені Антона Макаренка

Ключові слова: педагог, професійно-педагогічна освіта, професійна компетентність, багаторівнева підготовка професійної школи

The actual importance of A. Makarenko pedagogical ideas is depicted in the article. They were laid in the basis of the bringing up and the education. The modern approaches to the training of vocational school's teachers in the system of multilevel professional pedagogical education, specifically in Anton Makarenko Kiyv Professional Pedagogical College are shown

Keywords: teacher, professional pedagogical education, professional competence, multilevel training of vocational school

1. Вступ

В умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів, соціально-економічних змін у суспільстві, трансформації виробництва, розширення невиробничої сфери зростають потреби у професійно-педагогічних кадрах нової генерації для різних галузей виробництва і сфери послуг. У праці кваліфікованих робітників набувають значення інтелектуальність, креативність, критичне мислення. Зростають обсяги підготовки фахівців за професійними профілями, за інтегрованими професіями. Інтенсифікація інформаційних процесів зумовлює необхідність пристосовуватися до мінливих зовнішніх умов, зважаючи на прискорення розвитку і потреби в освічених людях. Ці тенденції є світовими, загальноєвропейськими, а також простежуються на національному рівні, в тому числі в Україні [1].

2. Постановка проблеми

Сучасне соціальне замовлення на підготовку фахівців для різних сфер виробництва обґрунтовує вимоги до формування соціально-професійних якостей майбутнього фахівця, які базуються не тільки на загальному обсязі знань, а й передусім на розвитку здібностей самостійно використовувати нестандартні професійні завдання, альтернативне мислення, постійне прагнення до удосконалення професійної діяльності [2]. У зв'язку з цим необхідно: підготувати фахівця, здатного виконувати соціально-виробничі завдання; забезпечити його суб'єктно-особистісний

розвиток. Виховати таких фахівців здатен тільки педагог з високим рівнем професіоналізму.

3. Літературний огляд

Наукові основи формування неперервної системи професійно-педагогічної та інженерно-педагогічної освіти педагогів професійної школи на різних історичних етапах були предметом уваги філософів, істориків, педагогів, психологів, державних і громадських діячів. Окремі аспекти філософії освіти, неперервної професійної освіти, підготовки педагогів для професійної школи в системі освіти відображені у працях вітчизняних науковців: А. Алексюка, В. Андрущенко, С. Артюха, В. Кременя, А. Лігоцького, В. Лугового, С. Гончаренка, Р. Гуревича, І. Зязюна, О. Коваленко, Н. Ничкало, В. Олійника [3], а також зарубіжних вчених: російських – Ю. Бабанського, С. Батишева, В. Безрукової, А. Біляєвої, Е. Зеєра, Н. Кузьміної, І. Смирнова, Г. Романцева, В. Федорова [4]; білоруських – Б. Белькевича, М. Цирельчука, А. Шкляра [5]; польських – Х. Беднарчика, З. Вятровського, С. Качора, С. Квятковського, Т. Новацького, Ф. Шльосека [6].

4. Підготовка сучасних педагогів професійної школи засобами педагогічної системи А. С. Макаренка

До особистості педагога, до якості його професійно-педагогічної діяльності, до нього – як до суб'єкта навчально-виховного процесу й суб'єкта пе-

дагогічного спілкування висуваються нові, зрілі вимоги. Це помітно впливає на розширення комплексу взаємопов'язаних завдань, що покладаються на професійно-педагогічну освіту, зокрема: створювати необхідні соціально-культурні і соціально-економічні умови для розвитку особистості – майбутнього педагога, для його фундаментальної загальнокультурної підготовки, формування високих морально-етичних якостей, любові до педагогічної професії, відданості їй; сприяти професійному становленню, розвитку і самовдосконаленню педагогів, які працюють у навчальних закладах різних типів, на виробництві та в інших освітньо-професійних системах; стимулювати їхню інноваційну діяльність, педагогічну творчість, що дає можливість піднятися на рівень педагогічної майстерності [2].

Узагальнюючи викладене, можна зазначити, що інноваційні зміни, які відбулися в Україні, викликали поглиблення проблеми професійно-технічної освіти, а саме: загальнонаукові та методолого-теоретичні основи розвитку професійно-педагогічної освіти, особистість педагога професійної школи, постійний розвиток компетентності педагогів, модернізація професійно-педагогічної освіти як однієї із впливових ланок сучасної педагогічної освіти, рівень підготовленості педагога професійної школи з урахуванням сучасних соціально-економічних вимог.

З 1992 р. у Київському професійно-педагогічному коледжі імені Антона Макаренка розпочалась науково-експериментальна робота, в рамках якої відпрацьовувалась модель підготовки педагога нового типу, котрий поєднує функції майстра виробничого навчання і викладача спеціальних дисциплін – педагога професійного навчання. У результаті експерименту було концептуально обґрунтовано доцільність поєднання таких функцій. Розширення номенклатури професій, орієнтація їх на сфери послуг, економічні напрями та впровадження інноваційних технологій навчання також потребують педагога нової генерації. Впровадження інноваційних технологій навчання, інформаційних технологій вимагає підготовки якісно нового педагога професійної школи, який готовий до роботи в нових умовах, здатний адаптуватися до педагогічних інновацій і швидко реагувати на сучасні і перспективні процеси соціального і економічного розвитку суспільства.

Професіограма педагога професійного навчання передбачає наявність інженерно-технічної, педагогічної та робітничої кваліфікації, як мінімум на розряд вищий встановленого випускникам професійно-технічних навчальних закладів з відповідної професії.

До професійних знань, умінь і навичок педагога відноситься володіння теоретичними і практичними знаннями у відповідній галузі, новими технологіями галузі, інноваційними технологіями навчання, методами організації виховної роботи тощо. Педагог повинен вміти творчо мислити, постійно підвищувати свій професійний рівень, організовувати навчальний процес на рівні сучасних вимог, планувати і проводити виховну роботу, використовувати передовий досвід тощо.

Інтегрування функцій педагога теоретичного і практичного навчання має важливе значення в умовах підготовки кваліфікованих робітників, впровадження інноваційних та інформаційних технологій навчання, робітничих професій невиробничої сфери.

Педагог професійного навчання повинен бути компетентним у декількох дисциплінах, оскільки його діяльність є єдиним джерелом знань та інформації для учнів і слухачів. Отже, завданням педагогів стає організація творчого процесу та умов навчання, що спрямовані на розвиток особистості і вимоги економіки.

В межах цих завдань особливої уваги заслуговує використання педагогічної системи А. С. Макаренка, яка є настільки новаторською, що висунуті ідеї, поставлені й розроблені завдання випередили сучасну йому педагогіку на століття. Антон Макаренко зазначав: “Я глибоко переконаний, що перед кожним педагогом таке питання поставатиме - чи має право педагог втручатися у розвиток характеру і спрямовувати його туди, куди треба, чи він мусить пасивно йти за цим характером. Я вважаю, що питання треба вирішити так: має право. Але як це зробити? В кожному окремому випадку це треба вирішувати індивідуально. Тому що одна річ - мати право, а інша – вміти це зробити. Як, у відповідності до якостей особи, за її нахилами і здібностями спрямувати цю особу в найбільш потрібний для неї бік” [7].

Соціально-економічні зміни у суспільстві приводять до переоцінки цінностей, і творчого ставлення до праці. Система зв'язків і стосунків, які створював А. С. Макаренко, дозволяла кожному його вихованцю “пройти через функції організатора та керівника”, не тільки формувала навички, але й підносила особистість, виховувала почуття особистої гідності. В основу педагогічної системи А. С. Макаренка, у першу чергу, поклав працю, яка орієнтована на потреби громадянина і на конкретні потреби епохи. Він вважав, що у процесі виконання учнями трудових завдань необхідно навчати їх придбанню організаторських навичок, розвивати у них вміння орієнтуватися в роботі, планувати її, виховувати бережливе ставлення до часу, продукту праці. “Участь у колективній праці, – говорив А.С.Макаренко, – дозволяє людині напрацьовувати правильне моральне відношення до інших людей – родинну любов та дружбу стосовно кожного, хто працює”. Трудова підготовка – це підготовка і виховання не тільки майбутнього громадянина, але й забезпечення його майбутнього життєвого рівня, добробуту.

У Київському професійно-педагогічному коледжі імені Антона Макаренка живуть і примножуються педагогічні ідеї Антона Семеновича: навчання у командній роботі; навчання, спрямоване на продуктивну працю; поєднується демократія і дисципліна; приділяється увага формуванню економічного мислення, особистої відповідальності студентів за своє професійне становлення. Надзвичайно велика увага приділяється розвитку індивідуальних здібностей майбутнього педагога, пам'ятаючи Макаренківське: “Вчителя необхідно готувати так, як ми готуємо музиканта, піаніста – індивідуально. Його техніку ми

повинні довести до того, щоб учитель став майстром, а майстерність необхідно довести до рівня техніки” [8].

Реформування вітчизняної професійно-педагогічної освіти на засадах гуманізації та забезпечення її випереджувального розвитку актуалізує значення творчої індивідуальності майбутнього педагога професійної школи й зумовлює необхідність перетворення його професійної підготовки на систему розвитку в нього цієї сутнісної інтегративної якості [9]. В свою чергу гуманізм видатного педагога А. С. Макаренка тісно пов'язаний із проблемами життя і діяльності вихованців, проблемами їх самоствердження та самореалізації у реальному житті. Основи гуманізму у педагогіці Антона Семеновича визначають принципи положення педагогіки співпраці. Майбутньому фахівцю необхідно вміти поєднувати такі протилежності, як колегіальність управління, єдиноначальність та демократичність.

А. С. Макаренко головне завдання виховання бачив у правильній організації колективу, формуванні вміння людини жити в колективі, вступати у постійне спілкування з людьми, працювати і творити, вміння підкорити свої особисті інтереси інтересам справи. Він вважав, що мистецтво керівництва колективом заключається у тому, щоб захопити його визначеною метою, що потребує загальних зусиль, труда, напруження. У цьому випадку досягнення мети дає велике задоволення.

Перебудова освіти, демократизація життя у навчальних закладах можливі тільки за умови високої активності у студентських колективах. Потрібно створювати умови для самореалізації і творчої праці молоді на користь суспільства. Адже не лише суспільство освітою, вихованням соціалізує молодь, а й молодь, як носій нових ідей і поглядів, у свою чергу, змушує його пристосовуватися до неї. В умовах демократизації навчально-виховного процесу, взаємовідносин учнів і педагогів особливої актуальності набуває відомий макаренківський принцип: “Якомога більше вимог до людини, і разом з тим, якомога більше поваги до неї”. У житті колективу Київського професійно-педагогічного коледжу імені Антона Макаренка цей принцип, у першу чергу, зумовлюється співвідношенням прав і обов'язків студентів, широтою можливостей для розкриття творчого потенціалу особистості, її соціальної творчості. Це передбачає участь студентів в роботі органів студентського самоврядування на різних рівнях та в різних структурах.

Сьогодні суспільству потрібна людина зі сформованим самостійним мисленням, здатністю орієнтуватися в різних життєвих ситуаціях. Вона має бути носієм національної ментальності, культурних традицій народу. Педагогічні навчальні заклади мають формувати політичну культуру молоді, готувати висококваліфікованих конкурентоспроможних спеціалістів, рівень фахової підготовки яких відповідав би світовим стандартам. Тривають процеси розбудови системи національної освіти України. Перебудова освіти, демократизація життя у навчальних закладах можливі тільки за умови високої активності у студентських колективах. Потрібно створювати умови для самореалізації і творчої праці молоді на користь су-

спільства. Адже не лише суспільство освітою, вихованням соціалізує молодь, а й молодь, як носій нових ідей і поглядів, у свою чергу, змушує його пристосовуватися до неї.

У процесі освітньої діяльності педагогічні працівники коледжу формують особистісні якості студентів, які визначаються не лише професійними характеристиками, але й способом мислення, рівнем культури та інтелектуальним розвитком.

Характерною особливістю досвіду педагогічного колективу коледжу є розвиток пізнавальної самостійності студентів, впровадження нетрадиційних методів навчання, що дозволяє забезпечити індивідуальний підхід до кожного студента. При такому підході змінюються функції викладача: він відіграє провідну роль у керівництві пізнавальною діяльністю студента.

Один із напрямів, спрямованих на розвиток особистості, є залучення студентів до науково-дослідної роботи в рамках студентського наукового товариства. Це забезпечує необхідний науково-теоретичний рівень навчання та виховання, безпосередньо впливає на розвиток наукової творчості студентів. Основними завданнями студентського наукового товариства є пробудження у студентів інтересу до наукової роботи; підвищення авторитету знань і науки; всебічне сприяння науковій та винахідницькій діяльності; пошук і підтримка талановитих дослідників серед студентів, надання їм методичної допомоги; сприяння розкриттю їхнього наукового та творчого потенціалу, оволодінню методологією наукових досліджень у своїй та суміжних галузях науки. Спільна творча теоретична, експериментальна та дослідницька діяльність викладача і студента сприяє розкриттю й формуванню педагогічної майстерності студентів. Впровадження інноваційних та інформаційних технологій, спрямованість навчання на практичну дію розвивають у студентів позитивне ставлення до навчання, надають їм упевненості у собі, підвищують можливість працевлаштування, формують відповідальність за своє професійне майбутнє.

5. Апробація результатів дослідження

Результати дослідження узагальнені у методичних рекомендаціях “Використання педагогічної системи А.С. Макаренка в процесі професійного розвитку особистості майбутніх фахівців” до вивчення дисципліни “Вступ до спеціальності” для студентів напряму підготовки 5.01010401 “Професійна освіта (за профілем підготовки) галузі знань 0101 “Педагогічна освіта”. Методичні рекомендації призначено для використання в процесі підготовки майбутніх педагогів професійного навчання, інженерів-педагогів у професійно-педагогічних навчальних закладах та курсах підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

6. Висновки

Отже, діяльність педагога професійного навчання в сучасних умовах потребує створення і розвитку як внутрішніх, так і зовнішніх форм співробітництва. Внутрішнє співробітництво – це впровадження різноманітних форм організації навчального

процесу з урахуванням як індивідуальної компетентності, так і розподілу завдань між членами колективу. Зовнішнє співробітництво – це пошук додаткових форм партнерських відносин з професійно-технічними навчальними закладами, підприємствами, службами зайнятості, іншими соціальними партнерами. Формування партнерських відносин потребує комплексного підходу, педагог повинен володіти вагомими умінями та знаннями у галузі спілкування. Підготовка педагогів професійної школи у Київському професійно-педагогічному коледжі імені Антона Макаренка створює всі умови для професійного та особистого зростання, визначає актуальність проблеми багаторівневого навчання, яке гнучко реагує на соціальний запит ринку праці та створює умови для професійного самовдосконалення фахівців різного рівня.

Література

1. Кремень, В. Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти: Стратегія. Реалізація. Результати [Текст] / В. Г. Кремень. – К.: Грамота, 2005. – 447 с.
2. Щербак, О. І. Професійно-педагогічна освіта: теорія і практика. Ч. I [Текст]: монографія / О. І. Щербак; за ред. Н. Г. Ничкало. – К.: Наук. світ, 2010. – 279 с.
3. Андрущенко, В. П. Неперервна професійна освіта: філософія, педагогічні парадигми, прогноз [Текст]: монографія / В. П. Андрущенко, І. А. Зязюн, В. Г. Кремень та ін.; за ред. В. Г. Кременя. – К.: Наукова думка, 2003. – 853 с.
4. Батишев, С. Я. Актуальные проблемы подготовки рабочих высокой квалификации [Текст] / С. Я. Батишев. – М.: Педагогика, 1979. – 224 с.
5. Белькевич, Б. А. Справочное пособие технолога машиностроительного завода [Текст] / Б. А. Белькевич, В. Д. Тимашков. – Мн.: Беларусь, 1972. – 640 с.
6. Новацький, Т. В. Світ мрій [Текст] / Т. В. Новацький; пер. з польськ. І. А. Аскерової; наук. ред. Н. Г. Ничкало. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. – 120 с.
7. Макаренко, А. С. Педагогические сочинения [Текст]: в 8 т. Т. 4 / А. С. Макаренко. – М.: Педагогика, 1984. – 400 с.

8. Філософія педагогічної майстерності [Текст]: зб. наук. пр. / Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих АПН України, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. – К.-Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2008. – 380 с.

9. Зязюн, І. А. Світоглядна парадигма освіти [Текст] / І. А. Зязюн // Проблеми інженерно-педагогічної освіти: зб. наук. праць. – 2003. – Вип. 5. – С. 24–31.

References

1. Kremen', V. H. (2005). Osvita i nauka v Ukraini – innovatsiini aspekty: Stratehiia. Realizatsiia. Rezul'taty [Education and science in Ukraine - innovative aspects of the Strategy. Implementation. Results]. Kyiv, Hramota, 447.
2. Shcherbak, O. I. (2010). Profesiino-pedahohichna osvita: teoriia i praktyka [Vocational teacher education: theory and practice]. Kyiv, Scientific world, 279.
3. Andrushchenko, V. P., Zyazyun, I. A., Kremen', V. H. (2003). Neperervna profesiyna osvita: filosofiya, pedahohichni paradyhmy, prohnoz [Continuing professional education: philosophy, pedagogical paradigms, prognosis]. Kyiv, Scientific thought, 853.
4. Batishev, S. Ja. (1979). Aktual'nye problemy podgotovki rabochih vysokoy kvalifikatsii [Actual problems of training of highly skilled workers]. Moscow, Education, 224.
5. Bel'kevich, B. A. (1972). Spravochnoe posobie tehnologa mashinostroitel'nogo zavoda [Handbook technologist engineering plant]. Minsk, Belarus, 640.
6. Novats'kyi, T. V. (2011). Svit mrii [World of dreams]. National Pedagogical Dragomanov University. Kyiv, 120.
7. Makarenko, A. S. (1984). Pedagogicheskie sochinenija : v 8 t. T. 4 [The Pedagogical Works: in 8 Volumes. Vol. 4]. Moskow, Pedagogika, 400.
8. Filosofiia pedahohichnoi maisternosti: zb. nauk. pr. (2008). [Philosophy pedagogical skills: Coll. Science. pr.]. Kyiv-Vinnytsia: DOV «Vinnytsia», 380.
9. Zyazyun, I. A. (2003). Svitohliadna paradyhma osvity. Problemy inzhenerno-pedahohichnoi osvity. Worldview paradigm of education. Problems of engineering and teacher education: Coll. Science. Labor, 5, 24–31.

Рекомендовано до публікації д-р пед. наук Щербак О. І.
Дата надходження рукопису 17.04.2015

Данькевич Віта Григорівна, викладач, Циклова комісія соціально-гуманітарних дисциплін, Київський професійно-педагогічний коледж імені Антона Макаренка, вул. В. Чорновола, 24, м. Київ, Україна, 01135
E-mail: vitadan76@ukr.net

UDC 373.1:378.1

DOI: 10.15587/2313-8416.2015.42797

OUTLOOK ON TEACHING SCHOOL SCIENCE FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT

©Jacinta A. Opara

During the past few decades, resources have been allocated in many parts of the world for developing curricula in school science, which were directed to the need for more scientists that can promote national development. In the light of this, many developing country has emphasized the education of its citizens in Science, Technology and Mathematics (STM). This mode was reflected in the Nigerian National Policy on Education when it recommended an enrolment ratio of 60:40 in favour of STM and related courses in higher institution of learning (Federal Republic of Nigeria 2004). This guideline became necessary in order to boost our manpower development and researches in these professions. The role of STM in the development of a nation cannot be over emphasized as it is very important in solving a country's problem. STM is the base for the overall development of a nation, the instrument for the orderly and ethical behaviour of its citizens

Keywords: developing curricula, school science, science, Technology and Mathematics (STM)